

Izhaja vsak četrtek

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
34100 Trst, Ulica Valdirivo 36,
telefon 60824. Pošt. pred. (ca-
sella postale) Trst 431. Poštni
čkovni račun Trst, 11/6464
Poština plačana v gotovini
T E D N I K

NOVI LIST

Posamezna številka 300 lir

N A R O Č N I N A
četrletna lir 2.500 - polletna lir
5.000 - letna 10.000 — Za ino-
zemstvo: letna naročnina lir
12.000 - Oglasi po dogovoru -
Sped. in abb. post. I gr. 70%
S E T T I M A N A L E

ŠT. 1287

TRST, ČETRTEK 4. SEPTEMBRA 1980

LET. XXX.

BAZOVICA Kaj se je dogodilo 1930-1980 na Poljskem

V soboto, 6. t.m., bo poteklo natančno pol stoletja, odkar so fašistične svinčenke v sivem in deževnem septembrskem jutru pokosile na bazovski gmajni življenja štirih mladih slovenskih primorskih fantov: Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča. S tem je bila izvršena smrtna obsodba, ki jo je bilo izreklo zloglasno »Posebno sodišče za zaščito države«, se pravi izredni sodni zbor, ki ga je fašistični režim bil ustanovil za lastno zaščito in konsolidacijo.

Prav je, da se zamejski Slovenci spomimo te obletnice in da se s hvaležnostjo poklonimo spomenu mladih slovenskih fantov, ki so na oltar svobode našega slovenskega ljudstva žrtvovali to, kar je vsake-mu človeku najdražje — svoje življenje. Prepričani smo zato, da se bodo naši ljudje v nedeljo, 7. t.m., v velikem številu udeležili spominske slovesnosti na bazovski gmajni, ki jo enotno prirejajo slovenske organizacije.

Pobrskali smo po starih listih, saj nas je zanimalo, kako so o tem procesu pred fašističnim posebnim sodiščem, ki je za to priložnost pet dni zasedalo v Trstu, pisali italijanski dnevnik. Med drugim smo opazili, da je o izvršitvi smrtne obsodbe izšlo poročilo takratne uradne tiskovne agencije Stefani, ki se dobesedno takole glasi: »Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič so bili v petek (5. sept. 1930 op. ur.) okoli polnoči z močno stražo prepeljani v zapore. Obsojenci so takoj podpisali prošnjo za pomilostitev in prebili noč brez spanja.«

»Ker poveljnik tržaškega armadnega zbora — nadaljuje poročilo — prošnja za pomilostitev ni oddal, so se izvršile priprave za usmrnitev. Ob 3. uri zjutraj so vsi obtoženci prejeli verska tolažila in nato so jih odpeljali na kraj, ki je bil določen za usmrnitev, na prostor zraven vojaškega strelišča v Bazovici. Ob 5. uri je pod poveljstvom konzula Diamantija prikoralak v popolnem redu 58. bataljon črnih srajc in sodniki posebnega sodišča, ki so bili določeni, da prisostvujejo izvršitvi obsodbe.«

»Konzul je ukazal 600 črnim srajcam bataljona, naj naredijo četverokot, odprt na eni strani; vzdolž odprte strani so postavili stolice za obsojence. Četo za usmrnitev je sestavljalo 56 črnih srajc, razdeljenih v štiri skupine. Obsojenci so stopili iz avtomobila in so jih prepeljali do stolic. Z njimi je šel duhovnik, ki je držal v rokah razpelo in molil.«

(Dalie na 7. strani)

Mnogi se danes sprašujejo, posebno na Zahodu, kaj pravzaprav pomeni sporazum, ki je bil podpisan v nedeljo popoldne v Gdanku med predstavnikom stavkajočih delavcev Walesom in podpredsednikom poljske vlade in dejansko predstavnikom poljskega državnega in strankarskega sistema Jagielskim. Vzet dobesedno, bi moral pomeniti senzacionalni preobrat in dejanski začetek ali boljše rečeno priznanje pluralizma na Poljskem, zaenkrat sicer le ideološkega in sindikalnega, dejansko pa tudi političnega, kajti pravica nove sindikalne organizacije, da bo izdajala svoj lastni list, v katerem bo nujno kritično spremljala delovanje vlade v vsem, kar bo zadevalo delavstvo (in kaj je takega, kar ne zadeva v vsaki državi tudi in predvsem delavstvo?), pomeni že tudi načelno, čeprav prikrito pravico do kritike vladajočega sistema in s tem tudi do političnega pluralizma.

Ni dvoma, da bodo najbolj totalitarni krogi v poljski partiji vse storili, da bi čimprej in čimbolj izvotlili vsebino podpisanega sporazuma. Toda to so delali tudi doslej. Skušali so vztrajati pri stališčih edine ideološke in politične pravovernosti, enotnega sindikata »delavskega razreda« in izrivanja vsakršnega idejnega pluralizma in Cerkve iz javnega življenja tudi dozdej, toda stavka in podpisani sporazum sta dokazala neuspeh takega anahronističnega prizadevanja. Zmagala je stvarnost nad teorijo, življenje nad črko. Kdor bo skušal izničiti to zmago življenja, se bo moral poslužiti strašnega nasilja, ali pa bo ostal spet poražen. Poljski delavci, ki so odklonili državno sindikalno organizacijo, priganjača države-podjetnika, in si neglede na vse težave in nevarnosti ustanovili svobodno sindikalno organizacijo, ki je res njihova, si ne bodo dali odvzeti brez hudega boja niti te niti drugih doseženih pravic in uspehov. In težko si je misliti, da bi bila poljska vlada in komunistična partija pripravljena sprožiti nov velik konflikt z delavskimi množicami, konflikt, ki bi lahko imel nepredvidljive, usodne posledice za usodo poljske države in naroda. Pri tem pa je sploh zelo dvomljivo, da si kdo izmed ljudi v vladi in partiji, ki se zaveda take strašne odgovornosti, kaj takega želi ali da še veruje v možnost vztrajanja pri dose-danem sistemu prisilne enotnosti, torej totalitarnosti, za vsako ceno. Tudi vsi odgovorni ljudje v poljski vladi in partiji so si najbrž oddahnili, ko je odprl sporazum

z odborom stavkajočih v Gdanku novo pot za poravnavanje nasprotstev, ki se nujno pojavljajo v vsaki moderni družbi in ki jih lahko taji ali upa, da jih bo odpravil s silo, samo najbolj kratkoviden sistem.

Zato lahko upajo ne samo poljski delavci in Poljaki na splošno, ampak lahko upa ves demokratično čuteči svet (ki ni omejen samo na Zahod), da bo sporazum, dosežen v Gdanku, kljub kakšnim poskusom sabotiranja iz ideološke zaplankanosti ali na pritisk iz Moskve ohranil svojo veljavo in vrednost in da bodo na enak mi-ren in uspešen način rešeni tudi sedanji delovni spori v rudnikih v Šleziji in povsod drugod, kjer se bodo pojavili. Seveda postavlja to poljsko vlado in partijo pred velike in težke naloge, kako zadostiti zahtevam delavcev v pogledu preskrbe, izboljšanja plač in vsega drugega, toda to bo samo pospešilo proces demokratizacije v njima samima in celotni dinamizem in modernizacijo vse poljske družbe s produkcijskim sistemom in vsem gospodarskim ter javnim življenjem vred.

Pri tem se pojavlja dvojje vprašanje, ki se jima ni mogoče izogniti: zakaj se je zgodilo to ravno na Poljskem in ne npr. na Češkem mali v Vzhodni Nemčiji, ki sta veliko bolj industrializirani kot Poljska in imajo delavci zato še večji delež v narodnem življenju, in kako bo to odmevalo in vplivalo v drugih komunističnih državah na Vzhodu?

Na prvo vprašanje se da odgovoriti tole: teoretiki marksizma so se zmotili že, ko so napovedovali prvo zmagovito revolucijo komunističnega delavstva v Nemčiji ali v kaki drugi industrializirani državi z močnim delavskim razredom, do nje pa je prišlo v industrijsko zaostali, v glavnem agrarni Rusiji. Tako se je zgodilo tudi zdaj. Pokazalo se je, da je takoiimenovani delavski razred nekaj drugega kot koncept, ki so si ga izdelali o njem marksistični teoretiki in praktiki. Delavski razred je v resnici neodtujljiv del naroda in zmaguje tam, kjer se bori za upravičene socialne in politične zahteve vsega naroda oziroma kadar izraža dejanske potrebe in zahteve vsega ljudstva v stiski, ne pa naloge, ki mu jih določajo partijski ideologi in politiki. Zmaguje tam, kjer ima za seboj podporo vsega naroda, zlasti kmetov in inteligence. In kjer je njegov boj povezan z bojem za demokracijo sploh. To mu odpira jasno perspektivo in mu da-

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 7. septembra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Nediški zvon, oddaja o Benečiji; 11.00 Mladinski oder: »Morski razbojnik«; 11.30 Nabožna glasba; 12.00 Narodnostni trenutek Solvencev v Italiji; 12.30 Na počitnicah; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Kulturni dogodki in Četrtekova srečanja; 15.00 Kdo je na vrsti; 15.30 Letošnje 19. Mednarodno zborovsko tekmovanje »Cesare Augusto Seghizzi« v Gorici; 17.00 Proslava 50-letnice ustrelitve bazoviških junakov (neposreden prenos); 19.00 Poročila.

■ PONEDELJEK, 3. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 9.00 Otroški kotichek; 9.20 Utrinki iz operet in glasbene skice; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Skladbe slovenskih avtorjev; 11.00 Jugoslovanska lahka glasba; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 Kulturni obzornik; 13.00 Poročila; 13.20 Letošnja revija »Primorska poje«; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Radi smo jih poslušali; 14.30 Roman v nadaljevanjih — »Angeli noči«; 15.00 Glasbeni popoldan za mladino; 16.00 Bratje, le k soncu, svobodi! 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 19.00 Poročila.

■ TOREK, 9. septembra; 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 9.00 Otroški kotichek; 9.20 Utrinki iz operet in glasbene skice; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.00 Jugoslovanska lahka glasba; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 Skladšče vsega lepega; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Glasbeni popoldan za mladino; 16.00 Na produ Glinšči; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 »Bernard puščavnik«, komedija v 3 dejanjih; 19.00 Poročila.

■ SREDA, 10. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Čoln — šport in razvedrilo; 9.00 Otroški kotichek; 9.20 Utrinki iz operet in glasbene skice; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.00 Jugoslovanska lahka glasba; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 »Pod Matajurjan«, posebnosti in omika Nadiških dolin; 13.00 Poročila; 13.20 Zborovska glasba; 14.00 Kratka poročila; 14.30 Roman v nadaljevanjih — »Angeli noči«; 15.00 Glasbeni popoldan za mladino; 16.00 Svoboda je terapija; 16.30 Orkestri in zbori; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 18.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 19.00 Poročila.

■ ČETRTEK, 11. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 9.00 Otroški kotichek; 9.20 Utrinki iz operet in glasbene skice; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.00 Jugoslovanska lahka glasba; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 Turistične podobe; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Glasbeni popoldan za mladino; 16.00 Koder teče, ondod moči; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 18.00 Četrtekova srečanja; 19.00 Poročila.

■ PETEK, 12. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 9.00 Otroški kotichek; 9.20 Utrinki iz operet in glasbene skice; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Operni biseri; 11.00 Jugoslovanska glasba; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 Na goriškem valu; 13.00 Poročila; 13.20 Zborovska glasba raznih narodov; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Radi smo jih poslušali; 14.30 Roman v nadaljevanjih — »Angeli noči«; 15.00 Glasbeni popoldan za mladino; 16.00 Goriške podobe; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Vokalno instrumentalne skladbe; 18.00 Kulturni dogodki; 18.30 Slovenski priimki v Furlaniji in na Goriškem; 19.00 Poročila.

■ SOBOTA, 13. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 9.00 Otroški kotichek; 9.20 Utrinki iz operet in glasbene skice; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Pihalni kvintet Radiotelevizije Ljubljana in zbor »Tone Tomšič iz Ljubljane«; 11.00 Jugoslovanska lahka glasba; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 »Nas anu zutra — danes in jutri«, oddaja o Reziji; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Glasbeni popoldan za mladino; 16.00 Iz filmskega sveta; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Vokalno instrumentalne skladbe; 18.00 Iz življenja naših skladateljev: »Marj Kogoj«; 18.45 Vera in naš čas; 19.00 Poročila.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« ■ Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 ■ Odgovorni urednik: Drago Legiša ■ Tiska tiskarna Graphart, Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 772151

Kaj se je dogodilo na Poljskem

je moralno samozavest. V poljskem primeru pa je treba tudi reči, da je obstajala in obstaja moč poljskega delavstva prav v tem, da misli z lastno glavo, da se ne da indoktrinirati od »državne« totalitarne ideologije in da čuti ponos ob lastni nacionalni tradiciji, ki ni bila nikoli kapitulantska pred sovražnikom, kar se je pokazalo v vsej poljski zgodovini zadnjih stoletij, pa naj je prihajal sovražnik z zahoda ali vzhoda. Tudi versko prepričanje je v poljskih delavcih vir moči in zaupanja, ne pa pasivnosti.

In še na nekaj se ne sme pozabiti, kar ni najmanj važno. Ima celo ogromno važnost. Poljski delavci so zdaj zmagali tudi zato, ker so imeli opraviti s partijo in vlado, ne pa s politično policijo. Že samo dejstvo, da je bilo mogoče organizirati tako veliko stavko, ki je zajela več sto podjetij, ne da bi bili voditelji stavke in morda celo maso drugih aktivistov zaprli, je dokaz, da je poljski vladajoči sistem nekaj drugega kot sistemi v večini drugih komunističnih držav. Kljub vsemu je to politično-ideološki, ne pa predvsem policijski sistem kot v številnih drugih komunističnih državah, kjer bi bili stavkujoči takoj zadeli od pripadnike politične policije, ki bi jih bili odpeljali v ječo in na zasljanja, kakor hitro bi bili stopili iz prve tovarne, ki bi začela stavkati, in skušali pridobiti za stavko še delavce v drugi tovarni. Zato ni bilo doslej mogoče organizirati večjih delavskih stavk v drugih komunističnih državah. Tudi tam, kjer so bile, so bile omejene samo na eno tovarno hkrati in le na nekajurno »prekinitvev dela«, ki ji je sledila kapitulacija zgolj na obljube ali samo na grožnje. V tem pogledu je Gierkov režim resnična izjema med komunističnimi vladami na Vzhodu.

Na drugo vprašanje pa je težje odgovoriti. Prerokovanje se v politiki ne obnese,

možne so samo napovedi na osnovi čim več racionalno preučenih dejstev. Zaradi vsemogočnosti policijskih sistemov v drugih komunističnih državah, sistemov, ki bodo postali zdaj še ostrejši in pozornejši na vse sumljive pojave, najbrž ne bo mogoče organizirati večjih stavk niti na Češkoslovaškem, niti v Vzhodni Nemčiji in niti na Madžarskem. V Romuniji ali Bolgariji pa si je sploh težko predstavljati kak večji stavkovni in protestni val. Policija je tam suverena, v pogledu informacij pa sta tako odrezani od sveta, da se čuti tisti, ki bi hotel kake spremembe na boljše, popolnoma osamljen. Poleg tega je znano, da se pojavi ne ponavljajo avtomatično iz ene države v drugo. Zato lahko z določeno mero upravičenosti pričakujemo, da se pojav sprostivte sicer ne bo omejil na Poljsko, ampak se bo prej ali slej razširil tudi na tiste države, ki mejijo na Poljsko (razen Sovjetske zveze, verjetno), a bo zadobil drugačne oblike in sprožil ga bodo drugačni vzroki. Cilj pa bo isti: več socialne in nacionalne svobode in izboljšanje življenjske ravni. Vzrokov za to ne manjka.

In še nekaj je razdelo to, kar se je dogodilo na Poljskem: da namreč »vzhodni blok« le ni tak poledenel kontinent, kot nam skušajo vedno prikazati, ampak da tudi tam pogum nekaj zaleže in da težnje po svobodi niso čisto brez šans. Tudi tam, kot povsod, so potrebni samo pogumni in odločni možje kot Walesa, in pa seveda, da imajo ljudje zaupanje vanje in v njihove ideje ter da jih podprejo v odločilnem trenutku, pa se da marsikaj doseči. Svoboda se izkaže kot cilj, ki ni nedosegljiv. Zavrjnjeni so bili tisti, ki stavijo vse upe samo na tretjo svetovno — atomsko — vojno. En sam pogumen majhen mož z brki à la Walesa ali brez njih velja več kot sto ali morda tisoč atomskih bomb.

Umrl je Beno Zupančič

Prejšnji teden je v Ljubljani umrl po dolgi bolezni Beno Zupančič. Več kot trideset let je bil razpet med literaturo in politiko, vendar je na obeh področjih dosegel vidne uspehe. Bil je član slovenskega Izvršnega sveta, sekretar za prosveto kulturo, podpredsednik slovenske supščiine, nazadnje pa je bil podpredsednik republiške konference Socialistične zveze Slovenije. Navzlic številnim funkcijam, ki jih je opravljal, pa je vedno našel čas za pisanje črtic, novel, romanov, televizijskih in radijskih iger, scenarijev. Veljal je za enega najbolj izrazitih povojnih prozaistov, ki se je za razliko od svojih nekoliko mlajših prav tako uveljavljenih vrstnikov Lojzeta Kovačiča in Andreja Hienga odlikoval tudi po izjemni plodnosti.

Njegova bibliografija je zelo obsežna, vendar kaže omeniti predvsem dva romana »Sedmina« in »Grmada«, ki sta tematsko oba vezana na Ljubljano, kateri je posvetil večji del svojega pisanja. Za film »Veselico« je napisal scenarij, ki velja še

dandanes za zgledno delo na tem sicer zanemarjenem področju.

O pisateljskem opusu Bena Zupančiča bodo sodili literarni zgodovinarji, a že danes lahko napišemo, da je slogovno sicer pripadal realistični usmeritvi, vendar je uporabljal zlasti v daljših besedilih vse inovacije modernega romana, ki včasih zamenjarja psihologijo, da bi bolj poudaril druge značilnosti od fantastike do simbolike. Zupančič ni bil tako dognan stilist kot na primer njegov starejši prav tako pred kratkim umrli kolega Ciril Kosmač, vendar se je njegov jezik odlikoval po vsebinski preglednosti, jasnosti in udarnosti. Zlasti v zadnji knjigi črtic »Zlati prah« je z natančnimi, včasih kot rezilo noža ostrimi stavki ustvarjal ustrezna vzdušja. Prav tako je pomemben Zupančičev prispevek teoretičnimv proučevanju s področja kulture, saj je o teh problemih napisal v zadnjem času nekaj zanimivih sestavkov.

Z njegovo smrtjo je družina slovenskih (Dalje na 7. strani)

Avtokritika iz Sovjetske zveze

Ob letošnjih olimpijskih igrah je bilo visokemu funkcionarju KGB Petru Trofimoviču Pautovu zaupano nadzorstvo nad tujimi gosti. Malo pred zaključkom olimpijskih iger je Pautov razposlal svojim ožjim sodelavcem zaupno okrožnico. Mreži »samizdat« se je posrečilo priti do tega dokumenta in ga poslati na Zahod.

V uvodu visoki funkcionar najprej pohvali svoje sodelavce za uspešno opravljeno nalogo, pripominja pa, da ni v njihovem stilu, da bi se medsebojno hvalili. Važnejše se mi zdi opozoriti na nekatere pomanjkljivosti, ki jih bo treba v bodoče odpraviti. Po njegovem so ženske največji problem. Takole nadaljuje:

»Rekrutiranje in uporaba (žensk) sta bili zelo slabi. Razumem, da je bilo tujcev dosti preveč in jih je bilo težko nadzorovati. Zato nismo mogli biti dovolj natančni pri izbiri deklet. Strožje bi bili morali razlikovati med navadnimi prostitutkami in prostitutkami-funkcionarkami. Razumem, da je bilo časa malo, da je bila uvežbanost nezadostna in da z ženskami ni vedno lahko; a ne gre mi v glavo, zakaj so se nekatere funkcionarke prostituirale v svojo korist in na svoj račun, po drugi strani pa nekatere navadne prostitutke, ne da bi jih kdo prosil, skušale delovati kot funkcionarke v državnem interesu. Prve, od nas večinoma slabo plačane, so hotele zaslužiti kak dolar več; druge pa, z naše strani vedno zapostavljene, so si hotele pridobiti kakšno zaslugo. Tudi to bi še mogel razumeti. Ne morem pa razumeti niti opravičiti površnosti nekaterih tovarišev, ki se niso pravočasno zavedli te hude zamenjave v nalogah.

Tako je nastala v ravnanju neodpustljiva potrata. Zgodilo se je npr. da je marsikatera navadna prostitutka, ki bi bila morala zabavati kakega nepomembnega turista ali povprečnega atleta, končala brez haska in sobi važne osebnosti. Kakor da bi to ne zadostovalo, so nam potem ta dekleta pripovedovala banalne malenkosti ali neverjetne, celo izmišljene stvari. Ena, ki je pomotoma končala v sobi važnega funkcionarja romunske »Securidad«, je povedala, da namerava vlada v Bukarešti poslati našim oblastem ostro noto zaradi nespoštljivega načina, s katerim je publika sprejela njihovo Comaneci. Še dobro, da smo to dekletu drugi dan aretirali. V trenutku ko tovariš Ceausescu popušča s svojim nasprotovanjem, bi take izmišljotine lahko povzročile nepotrebne sitnosti.

Kaj naj pa rečem, o nedopustnem, nesocialnem, mestoma kriminalnem obnašanju določenih funkcionark? Zakaj so nekatere napravile noč raje v družbi nepomembnih italijanskih kapitalistov s polnimi listnicami ali — še slabše — z bedastimi in politično nepomembnimi črnskimi hrusti namesto, da bi lovila romunske, kubanske ali jugoslovanske agente tajnih služb, zakamufilirane med športniki ali trenerji teh držav? Kakor tista Nadja Komenskaja, hčerka neoporečnega čekista, vzgojena z vso skrbnostjo v naših specializiranih šolah, ki smo jo hranili z našim kruhom in vzdrževali z našimi žulji? Kakor hitro smo jo zalotili in aretirali, je tovarišu, ki jo je izpraševal, nesramno zabrusila v obraz: »Hotela

sem videti, kako je ustvarjen nag zamorec.« — Vsekakor bomo morali temeljito preresetati ženski sektor moskovske organizacije, kjer sta se v zadnjem času pregloboko razpasla korupcija in cinizem.

Kaj naj pa rečem o pravih ilegalkah? Kaj naj rečem o stari nadlogi prostitutk v taksijih, ki se izognejo vsakemu nadzorstvu in vsaki spodobnosti? Upali smo, da se jih bomo rešili s tem, da jih pošljemo kakih sto v najbolj oddaljena taborišča za prevzgojo. A komaj so se olimpijski nastopi začeli in prišle prve ekipe in prvi turisti so se kot strupene gobe pojavile na glavnih ulicah, okrog hotelov in celo ob obzidju Kremlja! Ostuden madež, sramota na nedolžnem gobčku našega Miše! Brez dvoma smo na tem, sicer težavnem sektorju, ravnali zelo neodgovorno. S primernimi, po potrebi tudi trdimi metodami, po boljševisko, bi bili morali angažirati tudi dekleta v taksijih. Ali pa izruvat vse, ne samo tisto stotino, skupaj z mafjo taksistov, ki se redijo na njihov račun.

Pa poglejmo še souvenirje, ki jih izdelujejo kaznjenci. Ali je mogoče, da nihče, pravim nihče, ni pravočasno opazil provokaterskega napisa »Made in Gulag«, ki so ga tisti sovražniki naše družbe vrezali na zadnji strani medalj z zelo majhnimi, a še vedno čitljivimi črkami? In take medalje je skupina turistk iz Švice kupila v državnem podjetju GUM! Spet se je izkazalo za pravilno moje stališče, da smemo nekatera delikatna dela zaupati le navadnim jetnikom, ne pa političnim. O tej zadevi sem

ponovno poslal noto višji intendanci GULAG z upanjem, da bodo tisti v birokratsko rutino zakopani tovariši končno razumeli bistveno razliko med navadnim in političnim zločincem. Prvega je možno prevzgojiti, drugi je pa nepoboljšljiv.

Z naše strani je bilo tudi nekaj primerov prevelike vneme ali neprevidezni. Tistega bednega italijanskega homoseksualca in nesramnega eksibicionista, ki se je privezal sredi Rdečega trga, bi bili morali obravnavati z večjo zmernostjo. Cestna policija, ki prenašajo zgubi živce, je s pretepanjem pretiravala. Izostala je intervencija našega osebja, ki bi bilo moralo biti tiste dni povsod prisotno. Že Stalin je moral svojčas poslušati nesmisle Andre Gide-ja o spolni svobodi. To ni bila resna zadeva, kot ni bila tista z našimi feministkami in je bilo zgrešeno, da smo jih izgnali prav med Olimpijskimi igrami. Take napake ne koristijo podobi Sovjetske zveze v svetu. Končno pri nas feminizem ni problem. Pri nas so ženske zaposlene tudi s tipično moškimi opravili: pometajo ceste, kurijo plavže, vozijo vlake, vzdržujejo železniške proge, plezajo po strehah in letajo v vsemirje. V zdravi družbi, kakor je naša, bodo protesti feministk uplahnili sami od sebe.

Ta avtokritika je bila potrebna. Ponovil jo bom, z isto odkritosrčnostjo, pred odgovornim tovarišem iz Centralnega komiteja, ki je ves čas Olimpijskih iger sledil našemu delu. V ostalem smo lahko zelo zadovoljni in ponosni nad izvršenimi ogromnimi nalogami v teh sijajnih dnevih, ki bodo za vedno ostali zapisani v zlati knjigi atletike in svetovnega miru. Bratsko vas pozdravlja Petr Trofimovič Pautov.«

Sodimo, da je komentar čisto odveč.

Bodočnost velikih mest

Te dni zaseda v Rimu Sklad Združenih narodov za demografska vprašanja. Sestanek je mednarodnega značaja in je pod okriljem italijanske vlade in rimskega mesta, prisotnih pa je veliko število (preko 60 jih je) predstavnikov mest z vsega sveta, od Moskve do New Yorka in od Pekinga do Hanoja, Ciudad Mexico in Caracasa. Mimo njih pa sodelujejo tudi razne vlade, ki skušajo primerjati medsebojna dognanja in ugotoviti, kako naj bi reševali vprašanja, ki se bodo v bodočnosti pojavila.

Da bo teh vprašanj veliko ter da bodo res huda, je bilo jasno že iz prvih referatov. V prihodnjih dvajsetih letih, to je do leta 2000, se bo namreč večina svetovnega prebivalstva skoncentrirala v mestih. Po vsem planetu bodo zrasla obširna mestna področja, ki jih označujejo kot megalopole. Mehiško mesto bo štel 32 milijonov prebivalcev, Tokio in San Paolo 26, New York 22, Kalkuta 20, Bombay, Peking, Šangaj, Seul in Rio de Janeiro pa 19. Več kot 60 mest bo štel preko 5 milijonov prebivalcev. Med temi sta tudi italijanska prestolnica in pa Milan, ki bo imel 8 milijonov prebivalcev.

Pojav vzbuja strah in zaskrbljenost in to še zlasti, če upoštevamo, da je ta težnja veliko izrazitejša predvsem v manj razvitih deželah, kjer se bodo pretežno razrasle ogromne megalopole. Posledice bodo še zlasti težke, ker bodo sprožile veliko po-

vpraševanje po raznih družbenih in tehničnih uslugah, istočasno pa je moč predvideti, da se bosta tako zaposlitvena kot tudi energetska kriza močno zaostri.

Ravnatelj izvršnega sveta Sklada Združenih narodov za demografska vprašanja, Filipinec Rafael Salas, ki je zasedanje odprl, je v svojem posegu poudaril, da lahko človeštvo omaga že pred samo razsežnostjo pojava, če ga ne bomo znali pravočasno oceniti in pripraviti primernih protukrepov. V pričakovanju konkretnih predlogov, ki naj bi jih delegati iznesli na štiridnevem zasedanju tja do četrtega, je govornik nakazal nekaj osnovnih smernic, ki v bistvu nimajo alternativ. Glavno je to, da bi morali razmestiti svetovno prebivalstvo predvsem po podeželskih središčih, zavzemati bi se morali za decentraliziranje gospodarskega razvoja ter za stabilizacijo prebivalstva velikih mest. Ta namreč rastejo za 4 odstotke v nerazvitih državah ter za 1,7 odstotka v industrializiranih državah. Prav zaradi tega bo od 60-tih mest, ki bodo leta 2000 imela več kot 5 milijonov oseb, kar 45 na ozemlju Tretjega sveta, predvsem v Aziji.

Podobna zaskrbljenost odseva tudi iz krajših pozdravnih nagovorov rimskega župana Petrosellija, ki je orisal zlasti demografsko stanje v italijanski prestolnici, in pa podtajnika pri notranjem ministr-

(Dalje na 4. strani)

Kako je bilo na letošnji Dragi

Profesor France Vodnik je lani uvedel izraz »na Dragi«, misleč študijske dni »v Dragi«, glede na to, da se ne vršijo več v Dragi, ampak na Opčinah. Izraz »na Dragi«, v prenesenem pojmu, je zelo posrečen, zato se ga bomo držali tudi mi.

Letošnja Draga se je začela v petek zvečer s predstavitev predavateljev v Peterlinovi dvorani v ulici Donizetti 3. Tako je bilo končno naznanjeno, da bodo letos predavali na Dragi tržaški škof Lourenc Bellomi, urednik »Mladike« publicist Marij Maver in ljubljanski teološki profesor dr. Franc Perko. O imenih predavateljev pa se je bolj ali manj odkrito govorilo že prej, tako da dejansko ni imelo pomena prikrivati njihovih imen do zadnjega. Taka praksa je škodljiva sami Dragi, ker onemogoča propagando zanjo prav najbolj zainteresiranemu delu tiska in publicistike na sploh, t.j. demokratične in katoliške — praktično to pomeni, da ne more pravočasno naznaniti imen predavateljev noben slovenski list razen dnevnika »Primorski dnevnik«, ki izide tudi v soboto — in kar marsikoga odvrne od tega, da bi napravil daljše potovanje, da bi prišel na Drago, npr. ljudje iz Slovenije, iz drugih držav ali celo z drugih celin. Po drugi strani pa ne more prepričati, kot je dokazala izkušnja, da se ne bi imena predavateljev vendarle izvedela, in tako vse skupaj izpade precej neresno. Če bi imele kake oblasti resen namen prepričati kakemu predavatelju udeležbo na Dragi, bi torej to vendarle lahko storile, po drugi strani pa je dosledno unaprejšnje sumničenje, da bi mogle to storiti, lahko krivično in celo žaljivo ter lahko spravi tudi dotičnega predavatelja v zadrego pred njimi.

Priporočamo organizatorjem, da to stvar malo globlje premislijo in se ozirajo tudi na stališče našega demokratičnega tiska, ki izpade smešen, ko do zadnjega ne more naznaniti, kaj bo na Dragi, lahko pa to vsaj en dan prej stori list, ki gotovo ni najbolj zainteresiran na uspehu tamkajšnjih posvetovanj in je lahko v najboljšem primeru do njih brezbrizen, čeprav je resnici na ljubo treba priznati, da je letos ko-rektno poročal o njih.

Škof Bellomi je imel v soboto popoldne na vrtu Marijanišča na Opčinah predavanje z naslovom »Vera in kultura za svobodnega človeka«. Govoril je italijansko, vendar je bilo besedilo predavanja že prej v slovenskem prevodu razdeljeno med poslušavce. Odražalo je globoko krščansko kulturo in humanizem sedanjega tržaškega škofa in je napravilo globok vtis na navzoče, kar se je izrazilo tudi v diskusiji, ki je

bila živahna. Tudi naslednji dan je bilo predavanje še večkrat omenjeno v diskusiji.

V nedeljo zjutraj in še daleč v dopoldan je divjalo silovito neurje z gromom in treskom ter nalivi. Vendar je ravno proti deseti uri toliko ponehalo, da so se lahko zbrali številni ljudje k predavanju urednika Marija Maverja »Slovenstvo v svoji kulturno-politični informaciji danes«, ki je bilo seveda v dvorani. Maver je kritično pretresel takorekoč ves slovenski tisk in podal tako nekak zanimiv zemljevid kvalitete ali boljše rečeno nekvalitete današnjega informiranja na kulturni in delno tudi politični ravni, čeprav te ni upošteval v enaki meri kot kulturno raven. Omejil se je samo na tisk. Njegova

BAZOVICA 1930

V nedeljo, 7. septembra 1980,
ob 17. uri pred spomenikom

Enotna spominska
slovesnost
ob 50-letnici
ustrelitve
bazoviških junakov

Zbor udeležencev v Bazovici
ob 16. uri

sodba o večini listov in revij je bila negativna, kar si morda zaslužijo, vendar pa je Maver govoril vse preveč o pojavih in posledicah, skoro nič pa o vzrokih. Mogoče bi bil dobro storil, če bi bil napravil prej malo anketo med uredniki, kaj jih ovira, da ne nudijo slovenskim bralcem tistega, kar si ti želijo. Mogoče bi se izkazalo, da so sami veliko manj krivi, kot se je dalo razbrati iz Maverjevega predavanja. Diskusija po njem je bila živahna, vendar pa — najbrž iz omenjenega razloga — niso posegli vanjo ravno navzoči uredniki in publicisti razen ene ali dveh izjem. Morda jim je tako ostra obsodba vzela veselje za diskusijo.

Popoldne ob 16. uri je bilo na vrsti zadnje predavanje. Dr. Franc Perko, bogoslovni profesor in katoliški publicist iz Ljubljane, je predaval o temi »Slovenska Cerkev iz preteklosti v prihodnost«. Izkazal se je kot dober predavatelj, v vsakem trenutku je znal pritegovati vso pozornost poslušavcev in se nato izkazal tudi v odgovorih na posege diskutantov, ki jih je bilo dosti in kar zanimivih. Vendar je treba priznati, da je zapustilo Perkovo predavanje v mnogih — imel je veliko poslušavcev — nekam turoben vtis, čeprav je predavatelj zaključil svoja izvajanja v optimističnem ključu. Njegova Cerkev je bila bolj organizacija, ki išče kompromis s kompetencami svetne oblasti ali sistema, kot bi lahko rekli in si skuša zagotoviti upoštevano mesto v tem sistemu; veliko bolj je ideologija, ki ima pravico do autonomije nasproti drugi ateistični ideologiji, kakor pa mistično versko obče-

stvo, ki se ne da meriti s statistikami, tudi če se nekateri katoliški in ateistični statistiki trudijo, da bi jih sestavili in tako izmerili njegov obseg in pomen. Kljub predavateljevemu optimizmu je zato predavanje napravilo pesimističen vtis in to je nekako podzavestno prišlo do izraza tudi v debati. V njej ni nihče izrazil pravega krščanskega zaupanja v prihodnost, vse se je vrtelo okrog podrobnosti, npr. možnosti televizijskih in radijskih oddaj za Cerkev v Sloveniji, na katere je baje nekdo od odgovornih namignil, seveda če si jih sama organizirajo, in podobno.

Organizacija je bila odlična in Draga se je tudi letos izkazala kot privlačna, naravnost očarljivo mikavna priložnost za srečanja Slovencev iz raznih krajev, držav in celo celin, pa tudi ideoloških taborov. Z nastopom znanega tržaškega komunističnega publicista Stojana Spetiča in še koga je prišel v diskusiji do izraza tudi idejni pluralizem, ki pa ni bil dovolj plodovit. Nekoliko ji je nagajalo, kot rečeno, le vreme, vendar se je izkazalo, da je diskusija v dvorani celo primernejša kot na prostem.

—o—

OBVESTILO

Tržaški skavti in skavtinje se bodo v nedeljo, 7. t.m. udeležili enotne spominske svečanosti ob 50-letnici ustrelitve bazoviških junakov. Vodstvo sporoča, da je zbiranje za skavte in skavtinje, v krajih, ob 15.00 pred bazoviško cerkvijo. Naslednjo nedeljo, 14. septembra, pa se članice in člani zberejo ob 16.00 pred opensko cerkvijo, da se udeležijo 32. marijanskega shoda.

MINISTER MARCORA O GOSPODARSKEM POLOŽAJU

Kmetijski minister Marcora je izjavil, da bo inflacija letos stala italijanske kmetovalce 2.000 milijard lir. Zaradi tega je treba zaustaviti inflacijo ali pa dati obsežne finančne podpore italijanskemu kmetijstvu za uravnovešanje tržišča.

Marcora je dodal, da je na ta vprašanja opozoril že ob pristopu Italije k evropskemu denarnemu sistemu. Boriti se je treba proti inflaciji, ki je na primer v Italiji za 15 odstotkov večja kot v Zahodni Nemčiji.

CENA MLEKA

Cena mleka v proizvodnji bo narasla za 4 lire pri litru. Deželni odbornik za kmetijstvo Mizzau je o novi ceni razpravljal s kmetovalci. Zakon 306 iz leta 1975 pooblašča deželno upravo za spremembo cene. Za to polletje je bila cena mleka določena na 520 lir za liter.

NOTRANJA ITALIJANSKA POLITIKA

Voditelj neodvisne levice v senatu Anderlini se je pridružil kritikam proti vladi, češ da deluje preveč na podlagi odlokov, ne pa zakonskih osnutkov. Na ta način je moč parlamenta zmanjšana. Zadnji protiinflacijski odlok — spominja Anderlini — vsebuje kar 90 členov.

Ravnatelj komunističnega lista Rinascita, poslanec Barca je objavil za prihodnjo številko časopisa članek, v katerem polemizira s socialističnim voditeljem Craxijem. Obtožuje ga, da nasprotuje sodelovanju krščanske demokracije z vso levico. Craxi hoče imeti po njegovih besedah za sogovornika predvsem Bisaglio ter tisti del krščanske demokracije, ki ima ideološke ugovore proti komunistični stranki.

»Ravnateljstvo Državnega trgovskega tehničnega zavoda »Ž. Zois« v Trstu sporoča, da se vrši vpisovanje v I. razred oddelka za zunanjo trgovino v Gorici na Trgovskem strokovnem zavodu v ulici Vittorio Veneto, 74.«

BODOČNOST VELIKIH MEST

(Nadaljevanje s 3. strani)

stvu Marina Corderja, ki je zastopal italijansko vlado. In takih resnih opozoril in ocen bo na rimskem zasedanju Sklada Združenih narodov za demografska vprašanja v prihodnjih dneh slišati nedvomno še in še.

Seja občinskega sveta v Sovodnjah

V četrtek, 7. avgusta, se je sestel občinski svet v Sovodnjah in razpravljal v glavnem o nekaterih javnih delih v občini. Sejo je vodil župan Vid Primožič, ki se je na začetku seje spomnil žrtev pokola v Bologni, zatem pa poročal o posegih prejšnje in sedanje uprave, da bi čimprej rešili stečajni postopek proti podjetju Cesia, ki gradi telovadnico v Sovodnjah. Objekt je dalo sodišče zapečatiti, do sedaj pa ni še bil začel postopek za nemoteno nadaljevanje del s strani občinske uprave. S tem v zvezi je treba računati na precej dolgo časovno obdobje, vendar občinski svet računa, da bodo lahko že pred zimo pokrili telovadnico s pločevinasto streho in tako objekt zavarovali. V nadaljevanju se je župan poročal o poteku del v šolski stavbi v Rupih, ki bi morala biti dokončana do 15. septembra. V rupenskem otroškem vrtcu pa se bodo dela verjetno nekoliko zavlekla, ker so medtem vnesli manjšo varianto k prvotnemu načrtu. Prav tako bodo nekatera dela izvedli v osnovni šoli na Vrhu. Občinski svet je nadalje ratificiral nekaj sklepov ožjega odbora in točno določil meje tako imenovanega zgodovinskega področja v Rubijah. Svetovalci so tudi izvolili člane v občinsko volilno komisijo, ki jo sestavljajo Emil Tomsič, Jordan Ožbot, Klara Fornazarič in Branko Černic kot stalni člani, nadomestni člani pa so Rafko Butkovič, Boža Pižent, Remo Devetak in Bernard Florenin; v gradbeni komisiji sta Dominik Juren in dr. Cvetko Kocjančič, v pokrajinski komisiji za ljudska stanovanja

POMEMBNA PRIDOBITEV ZA NAŠO SOLO

Pred kratkim je ministrstvo za šolstvo izdalo dovoljenje za ustanovitev oddelka zavoda za zunanjo trgovino s slovenskim učnim jezikom v Gorici, ki bo deloval kot ločeni oddelek trgovskega zavoda »Žiga Zois« iz Trsta. Za našo narodno skupnost je ustanovitev tega zavoda izrednega pomena, saj se bodo naši dijaki po končani nižji srednji šoli odločali tudi za to smer, ki je prav gotovo v našem mestu velike važnosti. Po vsej verjetnosti bodo ta oddelek namestili v stavbi trgovskega zavoda »Ivan Cankar«, saj je tu precej razpoložljivih prostorov. Upajmo, da bo do začetka šolskega leta vse urejeno in da bodo lahko redno začeli s poukom.

pa bosta sovodenjsko občino zastopala Vlado Klemše in Oskar Pavletič. Ob zaključku seje so svetovalci obravnavali še nekatera vprašanja v zvezi z urejanjem cest in odtočnih kanalov, z asfaltiranjem nekaterih občinskih cest in čiščenjem pokopališč.

—o—

IZSELJENIŠKI OTROCI

Predsednik deželnega sveta Colli in deželni odbornik za izseljevanje Renzulli sta sprejela okrog 40 otrok furlanskih izseljencev v Franciji in Luksemburgu. Colli je v nagovoru poudaril, kako se deželna uprava trudi za pouk otrok izseljencev. Izseljeniški otroci bodo prisostvovali v Furlaniji - Julijski krajini raznim kulturnim prireditvam in v nedeljo se bodo vrnili v Francijo oziroma Luksemburg.

Skrita simbolika Kraljevih slik

Med številnimi turisti, ki zahajajo v Trento, so gotovo tudi mnogi taki, ki so kdaj obiskali obe cerkvi v tem prelepem gorskem svetu, rudarsko cerkev Device Marije Lavretanske v Trentu in župnijsko cerkev sv. Jožefa v Soči. Marsikdo je presenečen obstal, ko je videl, da ju je lepo poslikal Tone Kralj. To se je zgodilo v letih 1944 in 1945.

Pred kratkim nam je prišel v roke vodnik po obeh cerkvah, ki ga je napisal in izdal Alojz Premrl, župnik v Soči, odkoder soupravlja tudi Trento. Besedilo vodnika je natisnjeno v slovenščini, italijanščini, nemščini, francoščini in angleščini, krasijo pa ga lepe barve in črno-bele fotografije. Naslov knjižice je »Cerkvi Trenta Soča. Freske Tone Kralj«. Avtor opisuje najprej cerkev Device Marije Lavretanske v Trentu, ki jo je leta 1690 sezidal grof Hermann Attems Heiligenkreuz. Iz tega časa sta v njej še ohranjena marmorni relief Oznanjenja in črni kip Marije Device iz Loreta. Leta 1717 so vliili iz trentarskega železa zvon, ki je vabil delavce v rudnik in fužino, ki je stala blizu cerkve. Zvon je hranjen v trentarskem muzeju. Leta 1945 je poslikal cerkev iz zaobljube Tone Kralj. Vsa poslikava je nastala v skladu s staro ljudsko cerkveno pesmijo »Lepa si, lepa si, roža Marija!«. Na steklo slikani Križev pot je Tone Kralj ustvaril med vojno leta 1941.

Cerkev sv. Jožefa v Soči so sezidali leta 1718, šele leta 1823 pa jo je posvetil goriški nadškof Jožef Walland. Okrog leta 1893 je bila močno po-

USPEL POHOD »ODPRTE MEJE«

Letošnji 1. pohod »Odperte meje«, oz. drugi pohod »Gor in dol po Krasu« je za beležil izreden uspeh, saj se ga je udeležilo rekordno število ljubiteljev tega vedno bolj razširjenega športa. Prireditelj je organiziralo v nedeljo, 24. avgusta, prosvetno društvo Vipava na Peči in je bila netekmovalnega značaja; poleg velikega števila (nad 600 ljudi) je pohod imel še to značilnost, da je proga bila speljana na italijanskem in jugoslovanskem ozemlju. Vsi udeleženci so dobili spominske kolajne, razdelili pa so tudi mnogo pokalov in trofej ter drugih nagrad, ki so jih prispevala slovenska podjetja. Odlikovala se je skupina iz Sovodnj, ki je po številu nastopajočih dosegla drugo mesto, medtem ko je prvo mesto osvojila skupina smučarskega kluba iz Ronk. Pohvaliti je treba organizatorje, da so tako lepo izvedli to prireditev in poskrbeli za prijetno srečanje med našimi ljudmi ob meji.

večana. Leta 1944 je Tone Kralj cerkev preuredil in poslikal. Umetnik je tudi tukaj, kot še drugod na Primorskem, v verske prizore skrtil simbole, ki pomenijo obsodbo vojnega nasilja. Poslikava v cerkvi je izdelana v barvah slovenske zastave, na podobi nadangela Mihaela vidimo volkuljo, ki pomeni fašistični Rim, orla — nacistični Berlin, sonce pa predstavlja japonski imperializem. Tudi na Križevem potu, ki je izdelan v reliefni tehniki, so Kristusovi sovražniki izenačeni z našimi narodnimi sovražniki. Tako npr. pri prizoru bičanja vidimo Hitlerja in Mussolinija, ki bičata Kristusa, obraz Pilata pa je podoben Ducejevemu obrazu. Zanimiva je tudi skupina naslikanih slovanskih svetnikov, med katere je Kralj že med vojno postavil tudi Slomška in Barago, dva Slovenca torej, ki še vedno čakata na beatifikacijo. Avtor vodnika je natančno obrazložil tudi ostale naslikane prizore.

Knjižica bo gotovo razveselila vse tiste, ki obiskujejo to gorsko dolino in se vanjo pogosto vračajo. Na koncu še majhna pripomba: naslov knjižice govori o freskah Toneta Kralja, kar pa je nepravilno, ker Kralj v fresko tehniki sploh ni slikal. Uporabljal je oljnate barve, pomešane s čebeljim voskom, kar je točno zapisal tudi avtor pri opisu cerkve v Soči. Škoda tudi, da strani vodnika niso oštevilčene, kar nekoliko zmanjšuje preglednost, še posebej zaradi tega, ker si besedila v tujih jezikih kar sledijo eno za drugim brez izrazitejšega prehoda. Kljub tem pripombam pa je knjižica dragocen doprinos k poznavanju, vrednotenju in populariziranju kulturne dediščine v tem delu slovenske zemlje.

M.

—o—

TEČAJ O PREVOZU

Na tržaškem vseučilišču so dopoldne nadaljevali tečaj o prevozi v Evropski gospodarski skupnosti.

Temeljni predavanja sta imela glavni ravnatelj državnih železnic iz Rima Mario Cici ter ravnatelj pariških železnic za osebe Descourtures.

Popoldne so razpravljali o vprašanjih, ki so bila nakazana v predavanjih.

Pevsko tekmovanje »C. A. Seghizzi«

Po dobro uspelem mednarodnem tekmovanju in nastopu folklornih skupin iz številnih evropskih držav je ob koncu tega tedna na programu mednarodno tekmovanje in posvet o zborovskem petju, ki se v Gorici organizira že devetnajsto leto. Posvet je letos posvečen zborovskemu petju v dobi romantike, pevsko tekmovanje v polifoniji in folklori bo kot običajno v dvorani UGG in se ga bo udeležilo predvidoma 15 zborov, ki bodo zastopali Italijo, Jugoslavijo, Spanijo, Romunijo, Poljsko in Bolgarijo; od jugoslovanskih zborov bodo

prisotni Tone Tomšič iz Ljubljane, Srečko Kosovel iz Ajdovščine in Collegium musicum iz Beograda. Tekmovanje in posvet prireja goriški zbor »C. A. Seghizzi«, umetniško vodstvo sestavljajo Vito Levi, Pavle Merkù, Italo Montiglio, Giuseppe Radole in Cecilia Seghizzi Campoletti. Komisija, ki bo ocenjevala nastopajoče, pa je tako sestavljena: Nino Antonellini, Nicola Conci, Andrea Giorgi, Albino Perosa, Jacques Grimbert, Samo Hubad, Stefan Klimo, Willy Kreutzer, Eugeniusz Kus in Bernhard Meier.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Terorizem in literatura

Terorizem je star pojav, vendar je zadobil v našem času poseben značaj. Že od davnih časov so skušali ljudje, ki niso mogli upati, da bodo na miren način dosegli svoje politične ali kake druge cilje, uporabljali strahovalne metode, med njimi atentate in politične umore. Toda še nikoli prej ni imel terorizem tako strašnih in množičnih oblik. Umore talcev in množične umore sploh so uvedli totalitarni režimi modernega časa. Jemanje talcev je bilo znano sicer že prej, vendar so šele moderni totalitarni režimi začeli z jemanjem in pokoli talcev kot z nečim normalnim in pravno dopuščenim. V nekdanjih časih so jemali talce npr. Rimljani, če so hoteli s tem prisiliti tak uporni narod, da se je pomiril in se vdal v odvisnost od Rima. A le malokdaj se je zgodilo, da bi bili Rimljani talce pobili. Kvečjemu so jih napravili za sužnje. Isto je veljalo za Hune in Gote. S talci so navadno lepo ravnali in pogosto so ti prostovoljno ostali pri narodu, kjer so bili ujeti, in se poročili z njegovimi pripadniki.

Beseda talci je imela tedaj drug pomen. Pomenila je jamstvo za izpolnitev kake pogodbe. Nemški nacisti so dali besedi drug pomen, namreč da so morali nedolžni ljudje jamčiti za politično obnašanje drugih, s katerimi navadno sploh niso imeli nobenih stikov in niso mogli vplivati nanje. Nacisti so jih množično streljali, če z aretacijo talcev niso dosegli svojega namena. Podobno pojmovanje je imel o talcih Stalin. Tudi on je napravil sorodnike in druge nedolžne ljudi za talce, ki so morali z življenjem jamčiti za obnašanja njegovih dozdevnih ali resničnih političnih nasprotnikov.

Teror nad povsem nedolžnimi je pojav, ki ima svoj začetek v preteklem stoletju. Eden prvih, ki je zaslutil strahoto modernega terorizma, je bil pisatelj Dostojevski. Nastanek modernega terorizma je opisal v svojem znamenitem romanu »Besis«, ki je danes nadvse aktualno branje.

Moderna nemška literatura se je doslej kljub propadu Hitlerjevega Rajha nekako izogibala temu vprašanju. Noben pomembnejši nemški pisatelj ni pisal o vprašanju talcev v Hitlerjevem času. Pač pa so o tem precej pisali povojni slovenski pisatelji. To je celo eden najbolj pogostih mo-

tivov v povojni slovenski književnosti. Toda le malokateri pisatelj je to temo umetniško, psihološko in moralno obdelal. Skoro vsi so se zadovoljili z opisom dogajanja kot takega in ga pripisali samo krvoločnosti posameznih nacističnih funkcionarjev, ne pa psihologiji in filozofiji dobe, ki si je izmislila take nečlovečnosti.

Tudi v italijanski književnosti najdemo za zdaj le malo znamenj, da bi se bili pisatelji zavedli resnosti strašnega pojava terorizma. Zanimajo jih sicer ideološka vprašanja, ne pa psihologija človeka, ki je zmožen hladnokrvno umoriti drugega človeka ali celo cel kup ljudi, kakor zdaj v Bologni in kakor se je zgodilo pred leti v Milanu na Piazzii Fontana in še marsikje, samo da bi dali duška svoji krvoločnosti in spravili druge ljudi v strah. Mogoče se pisatelji še niso zavedli vse

resnosti tega problema, ali pa se jim studi pisati o taki nečloveški in hkrati bedasti krvoločnosti. Izrazi terorizma so različni, vendar jim je navdih isti: čista krvoločnost in naslada nad ubijanjem. K taki obliki terorizma, t.j. k jemanju talcev, spadata tudi ugrabitve zaradi denarne odkupnine, saj mora ugrabljeni z življenjem jamčiti, da bo odkupnina izplačena, in še potem ne more biti gotov svojega življenja.

Ni dvoma, da imajo vse oblike modernega terorizma neko skupno ideološko oziroma psihološko matico: to je ne le pohlep po oblasti in po denarju, ampak tudi prezir do človeških vrednot in zlasti tudi do vrednot človečnosti in krščanstva. To so že plodovi miselnosti, ki misli, da lahko shaja brez Boga in njegovih zapovedi »ne ubijaj«, »ne kradi« in drugih. To so plodovi miselnosti, ki uči, da je dobro tisto, kar je koristno, a koristno seveda v sebičnem pomenu, saj za take kriminalce nima pomena ljubezen do bližnjega in s tem tudi ne sočutje, obzirnost ali dobrot. V soljudih vidijo samo sredstvo, da dosežejo svoj lastni cilj, to pa sta oblast in denar, da si lahko nebrzdano privoščijo vse užitke, katerih si poželi, ali pa kratkomalo samo naslada nad ubijanjem in uničenjem.

Kako obvarovati in ohraniti folklorno narodno bogastvo?

O malokateri stvari imajo ljudje tako nejasne predstave kot o folklori. Beseda folklor je škotsko-angleškega izvora in pomeni dobesedno »nauk o ljudstvu« oziroma »nauk o narodu«, torej nekaj takega kot naša beseda »narodopisje«, čeprav ima danes beseda narodopisje pri Slovencih širši pomen. Pomeni namreč vse, kar spada k ljudski kulturi in njenemu preučevanju, medtem ko je zdaj mišljena pod besedo folklor samo narodna noša in razne slikovitosti ljudske šege. Navadno samo take, s katerimi nastopajo za kak turistični spektakel, kot npr. na »ljubljski ohceti«, ki pa je, kot znano, že izgubila slovenski značaj in je samo še turistična prireditev, kot npr. velesejem.

Folklor in vse tisto, kar spada k ljudski kulturi kakega naroda, ostane živo, dokler dejansko spada k življenju. O pristni ljudski kulturi glede na življenjske navade in ljudsko nošo lahko govorimo le še pri redkih evropskih narodih ali njihovih delih, npr. pri Tirolcih, Baskih, Albancih, mohamedanskih Bosancih, Bavarcih, Slovaki, Ar-

mencih, Izraelcih itd. A tudi tam folklor izginja z uvajanjem novih življenjskih oblik in šeg in s tovarniško konfekcijo, kar zadeva oblačila. Skoro povsod pa se trudijo, da bi kljub temu ohranili folkloro, vsaj v okviru takoimenovanih folklornih skupin. Toda to seveda ni več prava folkloro, namreč izraz pristne ljudske kulture, ampak nekaj umetnega in celo izumetničenega in to tembolj, čimbolj je to prepuščeno diletantizmu in turizmu in čim manj imajo pri tem besedo strokovnjaki za narodopisje. Vodje folklornih skupin v medsebojnem konkuriranju poljubno pačijo in kvarijo noše in folklorne šege, kot npr. slovite korante z Dravskega oziroma Ptujkega polja. Danes niso niti od daleč več podobni nekdanjim resničnim ljudskim korantom, ampak že bolj afriškimi maskam, kot jih spoznavajo in imitirajo voditelji folklornih skupin preko ilustriranega časopisja. Celo ime so jim popačili. Medtem ko so bile te pustne maske znane svojčas v svoji domovini sa-

(Dalje na 7. strani)

Karikatura nekega slovenstva

0000 2 00000000000000000000 I. S. 0000

Takšno je bilo slovensko »odpiranje svetu«, ki samo po sebi še ne more pomeniti nekaj slabega, če ne bi šlo za umetno ustvarjanje psihoze, ki porazno deluje na miselnost slovenskih ljudi. Psihoza, preračunana na človekove instinkte; človek si želi, da bi postal imenitnejši in pomembnejši, da bi imel ugled v družbi. Instinkti, ki so sicer naravni, a lahko spremenijo človeka v karikaturu, če se prepusti zgolj posnemanju, snobovstvu in naivnosti.

In zdi se, da se je ravno to zgodilo. Pri tem so svojo odločilno vlogo opravila tudi množična občila. Radio, tisk in danes televizija so že v vsaki hiši in nimajo sploh nikakih ventilov več. Tuje senzacije, banalnosti, popevkarstvo prevladajo nad domačo

stvarnostjo, prepisane navadno iz tujih revij, ter ustvarjajo pri prihajajočem mlajšem rodu »mednarodni« okus. Takšno večletno psihološko nasilje preko javnih občil pripelje postopno do odtujenosti domačemu okolju, domačemu svetu ter njegovim izročilom. Mnogi se naravnost prisilijo, da govorijo in se zanimajo za najnovejše popevke, melodije, senzacije, ki jih prinaša svetovni tisk, za njim pa matični, začenši od Beatlesov dalje... Podobno kot se mladostnik muči s cigareto, da se je navadi in mu postane všeč, tako se večji del slovenske javnosti muči z »mednarodnim« in dozdevno naprednim. Avseniki in njih polke prihajajo iz mode. Vrsta »mednarodno« razgledanih piscev (T. Kermavner, Kramber-

ger, Pirjavec in še kdo) poskuša tej »novi stvarnosti« nadeti ideološko, kulturno ali neke vrste estetsko utemeljitev. Dozdevna ničnost slovenskega sveta naj bi se ne mogla meriti z Evropo ali svetom. Zato bi bilo najbolje, če bi slovenski narod ukinitil...

Da bi prav dojel takšno psihotično stanje v domovini matici, tisti domovini, ki bi morala pravzaprav izžarevati na vse njene dele smisel in vero v slovenstvo, bi se bilo treba povrniti kakih sto let nazaj, v sredino oz. v drugo polovico prejšnjega stoletja. Morali bi iskati korenino takšnega pojava, ki ni mogel nastati kar čez noč.

V prejšnjem stoletju se po zatonu fevdalnega reda uveljavi v Evropi nacionalno oz. nacionalistično gledanje na narod. Narod je od tedaj jezikovna, medtem ko je bil do tedaj zgodovinska skupnost. Narod torej ni več zgodovinska tradicija skupnosti na nekem ozemlju, temveč skupnost ljudi enega jezika. Meščanski oz. kapitalistični razred uveljavi novo ideologijo velikega državnega naroda, kateremu naj bi se umaknili drugi, majhni in »nezgodovinski«. za

Kako obvarovati in ohraniti

(Nadaljevanje s 6. strani)

mo pod imenom »koranti«, so jim zdaj dali ime »kurenti«, po znani Cankarjevi povesti ali pravljicah, ki so bile doma na Kranjskem. Enako je seveda tudi z drugimi šegami in ljudskimi plesi.

Vendar pa ni rečeno, da je s tem pristna folklorja že obsojena na smrt. Izgine lahko samo pri takem narodu, ki nima narodne zavesti, ni ponosen na svojo staro ljudsko kulturo in samo posema vse tuje. Toda ponosni in resnično kulturni narodi se na določeni stopnji svojega kulturnega dozorevanja spet zavejo vrednosti svoje kulturne tradicije in jo začno spet spoštovati ter se ravnati po njej. Nič več jim ni samo turističen spektakel, ampak izraz resnične kulture in narodne zavesti. Folklorja spet postane del njihovega življenja, ne več toliko vsakdanjega, kot nekdanj, ampak prazničnega, ob prazničnih priložnostih, ob narodnih in cerkvenih praznikih. Tako je danes folklorja spet spoštovana in upoštevana ravno pri najbolj omikanih evropskih narodih, pri Svedih, Norvežanih, Dancih, Fincih, Holandcih, Flamcih, Avstrijcih, delno tudi pri Nemcih in Francozih. To je v največji meri povezano z gojenjem in spoštovanjem kulture sploh, posebno še lastne narodne kulturne tradicije, z razvojem narodopisja in zgodovine in z dviganjem splošne ravni omike. V tem štadiju zadobi folklorja nov smisel in pomen. Ni več znak primitivnosti, kot npr. pri Albancih ali muslimanskih Bosancih, pa tudi ni več prepuščena turističnim organizatorjem in gostilničarjem, ki bi z njo radi privabili turiste v svoj kraj, kot se dogaja zdaj to npr. v Ljubljani ali na Ptuj s kmečko svatbo in koranti, ampak postane spet pristen izraz žive narodne kulture in ponosne narodne zavesti.

Beno Zupančič

(nadaljevanje z 2. strani)

pisatelj utrpela veliko izgubo. V manj kot enem letu so umrli kar trije pomembni književniki Ciril Kosmač, Leopold Suhadolčan in Beno Zupančič, slednja v letih zrelosti, ko bi lahko zakoračila še korak naprej v odkrivanju novih svetov ali vsaj novih pogledov na stari svet.

kakršne so razglašeni. Ti majhni in menda nepotrebni narodi napravijo prostor »velikim«.

Ob takšnem kritičnem prelomu narodnih pojmovanj, se slovenstvo znajde skorajda brez vsega. Brez šolstva, brez pomembnih kulturnih ter izobraževalnih ustanov, kot je npr. univerza, brez uradnega slovenskega jezika v upravi, brez izčiščenih narodnostnih idej; znajde se, skratka, brez vsega najosnovnejšega nasproti divji propagandi sosedov, ki ga hočejo narodnostno zrušiti in si prisvojiti njegovo ozemlje.

Te namere ustvarijo najprej močan odpor slovenskih piscev, pesnikov in pisateljev, ki začnejo ustvarjati slovensko književnost, skoraj bi rekli, iz nič. In to brez upanja, da bi lahko kljubovali nacionalističnemu gospodarskemu in propagandnemu pritisku sosedov, v prvi vrsti velikonemškemu nacionalizmu, ki že utrjuje svoje postojanke na obalah Jadrana. (Zadnji zapozneli poskus te nacionalistične nemške blodnje je bil »Adriatisches Küstenland« med zadnjo vojno.)

Umor tiskarja Concine

V Rimu potekajo intenzivne policijske preiskave po fašističnem zločinu, katerega žrtev je bil — po pomoti — tiskar lista Il Messaggero Michele Concina. Policija je izvedla približno 50 hišnih preiskav med skrajnimi desničarji. Odgovornost za zločin si je prilastila neofašistična skupina NAR.

Zdi se, da so bili morilci štirje in ne samo dva, kot so prvotno mislili. Dva sta bila v zasedi stoje in dva na vespi, za primer, da bi tiskar ubral različne pot do zapustitvi sedeža časopisa. Umor je sovpadal s 30-dnevno pokola na železniški postaji v Bologni.

Morilci so tiskarja zamenjali s časnikarjem Michelom Concimo ter so ga zasledovali — kot kažejo izsledki preiskave več dni.

—o—

UMRL BORA MIRKOVIČ

V Beogradu je umrl za srčno kapjo predsednik Združenja srbskih časnikarjev Bora Mirkovič. Bil je star 43 let. Sodeloval je pri pobudah za številne sestanke med tržaškimi in srbskimi časnikarji.

KITAJSKA

Predsednik kitajske komunistične stranke Hua Guo feng je sprejel japonskega zunanjega ministra Masayoshi Ita. Sporočil mu je željo naj bi Kitajsko obiskal novi japonski ministrski predsednik Suzuki Zenko.

Istočasno je dal razumeti, da bo sam odstopil kot ministrski predsednik ter ga bo nasledil podpredsednik vlade Zhao Ziyang. Ta je na sedanjem mestu komaj od aprila. Skupaj s Hua Guo Fengom bo odstopilo torej pet podpredsednikov vlade.

Omenjene spremembe politični komentatorji označujejo kot nadaljevanje premikov v vodstvu kitajske komunistične stranke.

PROIZVODNJA PETROLEJA

Svetovna proizvodnja petroleja bo zadoščala samo še za tri leta in po letu 1983 utegne nastopiti huda energetska kriza. To j izjavil na znanstvenem zasedanju V Londonu ravnatelj Mednarodne agencije za energijo Lantske.

Toda, če so književniki na kulturnem področju uspeli ustvariti Slovincem pomembno književnost kot protiutež nacionalističnemu nemškemu pritisku, pa niso znali in tudi ne zmoogli zaustaviti vseh vplivov nacionalistične propagande sosedov na drugih področjih narodnega in družbenega življenja, zlasti še ne tam, kjer se je ta nacionalistična protislovenska težnja vsidrala v nekatere panoge znanosti in si naredila videz akademske resnosti in znanstvene resnice. Kdo bi si upal podvomiti v avtoriteto razglašanih dognanj na avstronemških univerzah?

Na teh univerzah so izhajali seveda iz nacionalističnega buržoaznega modela velikega naroda - države, kar je bilo popolnoma neustrezno za ovrednotenje jezika, izročil in predzgodovinskih socialnih korenin narodov kmečke kulture, kakršen je tudi slovenski. Torej za ovrednotenje tiste častitljive zgodovinskosti oz. prezgodovinskosti, kot jo očituje naš narod. Nastalo se je paradoksalno vzdušje, ko na novo zliti veliki narodi, ki so se komaj združili, očitajo »nezgodovinskost« resnično zgodovinskim naro-

EGIPT IN IZRAEL

Egipt in Izrael bosta v prihodnjih tednih obnovila pogajanja o avtonomiji Palestincev v Cisjordaniji in Gazi. Pred koncem leta pa naj bi prišlo do novega vrhunškega sestanka o Bljižnjem vzhodu, na katerem naj bi sodelovali predstavniki Združenih držav, Izraela in Egipta.

To izjavo je dal sam predsednik Carter po informacijah, katero mu je dal njegov zastopnik Linowitz na podlagi pogovorov, katere je imel v Kairu in Izraelu. Podrobni datumi novih novih pogajanj pa še niso znani. Egipt in Izrael pa se obvezujeta, da bosta spoštovala duha sporazumov v Camp Davidu.

—o—

S TRŽAŠKEGA

BAZOVICA 1930 - 1980

■ nadaljevanje s 1. strani

»Konzul Diamanti je stopil na sredo četrrokotnika in z močnim glasom prebral celotno besedilo smrtne obsodbe. Bidovec je prvi sedel na stolico, za njim ostali trije. Ob 5.43 je poveljnik čete za usmrteve dvignil roko in jo naglo spustil in tisti hip so počile puške in obsojenci so bliskoma padli. Trupla so takoj zaprli v rakve in jih prenesli na pokopališče.«

Tako se torej dobesedno glasi poročilo takratne uradne agencije Stefani o epilogu procesa pred fašističnim sodiščem. Proces je bil eden pomembnih mejnikov v boju primorskih Slovencev proti fašističnemu režimu, ki jih je bil zapisal narodni smrti.

—o—

NASA PRISRČNA VOŠČILA

V nedeljo sta se poročila na Kraški ohceti prof. Peter Suhadolc in Tanja Miletič. Vso srečo v zakonu jima želijo

družinski prijatelji

Voščilu se pridružuje Novi list.

—o—

Novoporočencema prof. Mihi in Iris Beličič želijo veliko, veliko sreče na skupni življenjski poti prijatelji in znanci.

Isto jima želi Novi list.

Slovensko izobraženstvo je ob tem soočenju odpovedalo, oz. sploh ni bilo nanj ustrezno pripravljeno. Preveč se je zaneslo na nemško znanstvenost. Pa tudi na ravni takratnih socialnih raziskav še ni moglo izdelati ustreznih protiargumentov. Vprašanje pa je, ali bi takšne protiargumente v danih razmerah sploh moglo uveljaviti nasproti razlagam, ki so prihajale z nemških, avstronemških ter tudi italijanskih univerz, nastopale z vso znanstveno avtoriteto in imele za sabo podporo in kritje avstrijskega državne aparata. Torej, ali bi bilo takrat sploh mogoče uveljaviti drugačna naziranja?

Da bi lahko nasproti nemškemu psihološkemu in propagandnemu pritisku ustvarilo primerno obrambo, je slovensko izobraženstvo tedaj seglo po panslovanski ideologiji, ki jo je začela štrii carska Rusija. V okviru panslovanstva smo se lahko tudi Slovenci začutili kot »velik« narod (od Trsta do Vladivostoka!).

(Dalje)

KNUT HAMSUN POTEPUHI

OOOO Poslovenil Oton Župančič OOOOOOOOOO 107 OOOOO

»Tako je namreč to, kakor sem ti že enkrat prej povedal, kajti tako bi človeka izključili. Vem o nekem človeku, ki se mu je to pripetilo, in je bil izključen z vseh ladij in iz vseh luk, in nobeden ni maral z njim jadrati.«

»Mene ni treba svariti,« je rekel Edevart.

»V čoln!« je zaklical odpravnik. . .

Brata sta odveslala domov. Govorila sta o Avgustu, ki sta ga spremila do ladje, in Joakim je rekel: »Pa je le nekaj čudnega — če ni navsezadnje kak izslanik —?«

»Kako to?«

Ne, tega Joakim ni mogel razložiti, ampak neke vrste izslanik. Naj je bilo kakorkoli že, življenje in vrvenje v zalivu v poslednjih dvanajstih letih je oplodil Avgust, dobro in zlo, razvoj, razuzdanosti in negotovost — vse je izhajalo od njega. Od tistega dne, ko je ta mornar, ki je objadral svet, vzniknil iz globine in teme, se je našla njegovega duha vsaka duša v zalivu in okolici, postal je studenec. Ustanovil je dosti dobrega, je rekel Edevart, in Joakim, ki je bil mlad marljiv dečko in je bil naročen na časopis in take reči, je bil istega mnenja. Ali pa le ni bil nekako orodje —?

Veslala sta krepko in vztrajno, čoln je bil pošteno naložen, kajti peljala sta od postajališča nekaj blaga za štacuno, a vreme je bilo prijazno. Ko sta tako veslala, Edevart na zadnji klopi, ga je videl Joakim samo od zadaj in se je zato svobodneje razgovoril, nego da je gledal brata iz obraza v obraz. Edevart se je malo čudil toliki zgovornosti, bilo je tudi nekaj nenavadnega v Joakimovem tonu, nekaj bolj bratovskega, ali nemara ne bratovskega, temveč milega.

»Bil je tak, da nas je res izpremenil,« je rekel Joakim nejasno. »Da, da nas je potegnil kvišku, pa tudi navzdol. Ne vem, ali sodiš tudi ti tako?«

»Da, to je že mogoče,« je odgovoril Edevart.

»Kakor, recimo, kar se mene tiče, jaz bi že prebil tudi brez konja.«

»Ne,« je odgovoril Edevart, »ne bi prebil, ne.«

»Ali res misliš, da ne?«

Veslala sta in mislila, veslala in mislila. »Na novem selišču jima je le čudovito pomagala,« je rekel Edevart.

»Prav res da!« je vzkliknil Joakim. »Ali nekaj čudnega je le, miru in pokoja nismo imeli. Bil je tujec pri nas in je prinašal tuje reči v naše življenje. Zdaj so začeli gori v severni srenji rediti teleta, jih nekaj časa pitati in nato prodajati za zakol v notranji srenji. To jim vrže denarja.«

»Pa je to kaj tako hudega?«

»Mogoče ni,« je menil na to Joakim.

»Pa je tega Avgust kriv?«

»Menim, da že on, na ta ali oni način. Tukaj je bil prej mir, oče je bil reven, pa to nič delo, tiho je prenašal in ni tožil, prav tako mati. Ali še pomniš, kadar sva ji kaj podarila, ni vedela, kaj bi s tistim začela. In ali še pomniš, kadar sva ji prinesla samo vedro vode v kuhinjo, je že rekla, da jo razvaja. In to mati, ki je vrhu vsega še bolehala.«

Edevart je pomnil.

»Nekaj zlobnega in nemarnega je s temi teleti,« pravi Joakim: »rediti jih in se z njimi sprizniti in jih potlej ponujati gospodim ljudem za jed! Kako je bilo to prej? Da, gojili smo svojo živino in jo imeli radi, in ni se zgodilo, da bi bili kravo prodali in ne vedeli, da ji bo na novem mestu tudi dobro, bilo je le bolj tako, kakor da smo dali otroka od hiše. Ampak danes nismo več taki, spremenili smo se.«

Edevart ne pojmi, kaj je malemu bratu Joakimu, vendar odgovori: »Da, spremenili smo se.«

Po dolgem premoru reče Joakim: »Bil je brez očeta in matere in brez doma, ko se je vrnil k nam, je bil tujec.«

Edevartu se zasvita, da mali brat s svojim besedovanjem nekam meri, in ta slutnja se mu docela zjasni, ko Joakim iznenada vpraša: »Kaj misliš, Edevart, če midva, ti in jaz, ne bi bila imela staršev in doma? Tedaj tudi nama ne bi bilo bolje kot Avgustu!« In čedalje bolj mereč na Edevarta

nadaljuje: »Mislim, da nikomur dobro ne de, če se odtrga od doma in se potepa, tam moramo ostati, kamor tičemo.«

Edevart se ne smeje, to se mu zdi rešeno, preišlja o tem in nato reče: »Stvar je pač taka, ali ne bi morali vsega poskusiti, da bi videli, kam najbolj tičemo.«

Joakim: »Mar naj ne tičemo tja, kamor smo postavljeni? Saj sicer ne bi bili tja postavljeni. Kako je bilo, postavim, z Avgustom: najprej je bil nekje v reji, veš, pa ga niso mogli več pri sebi obdržati, in prišel je drugam, kjer je dobil več jesti in tudi boljšo obleko. Ko pa so minili trije tedni, jo je popihal in se vrnil na prvo mesto. Sam si slišal, kako je to pravil. In ali pomniš, rekel je, da ni bil nikoli pozneje v življenju tako silno žalosten, kot takrat, ko je moral zopet oditi s prvega siromašnega mesta?«

Edevart je pomnil.

Joakim: »Poskusiti, kam najbolj tičemo — da, on je imel priliko, to poskusiti! Mar tičemo najbolj tja, kjer dobimo več jesti, boljših oblek in več denarja? Potemtakem ne bi bila smela biti naš oče in naša mama svoj živ dan zadovoljna in hvaležna tukaj v zalivu, potemtakem ne bi bila dosti srečnejša kot nemara Avgust in — da in drugi, ki se potepajo in niso odnikoder doma, kaj sodiš o tem?« (dalje)

— Znaš, de mi je prou žou, ke smo jemeli počitence glih avgusta.

— Pej zakej? Sej glih avgusta so ta glavne počitence.

— Ja, ma avgusta pade gud od Franca Jožefa.

— Ma Mihec, ne stoj mi zmeram mešat tistga Franca Jožefa! Nehaj enkrat!

— Taku praveš ti. Ma ne znaš, de so ga u ani vasi zraven Krmina proslavljali prou na veliko. Je bla maša, je biu zbor, je bla banda jn pole razstava. In pole popoudne so bli kioski, klobase jn dobra domača kapljica. In strašno dosti ledi. Velika reč.

— Ma ja, ja: stara reč, de Furlani ne morejo pozabet cesarja Franca Jožefa. Pravejo, de so bli zmiram narvečji austrijakanti.

— Kepej ku so bli. Znaš, so bli blizi konfina jn so lahko vidli, kaku je na unem kraji jn so si misleli: držmo mi našga Franca Jožefa. In ni biu miga slab cesar. Samo na zadne ga je polomu, ke je začnu vojsko. Ma prej so bli vsi forte

kontenti. In tudi Marija Terezija je bla fejš cesarica jn je dosti nardila za Trst. Vidi ke se še zdej kliče Terezjanski del tisto, ke je uana strila sezidat. In tam pr Krmini so se spouneli tudi nje, zatu ke je blo dvejstu let, ke je umerla. Meni se zdi, de smo premalo hvaležni za vse dobro ke je nardila.

— Ja, ja, je jemela tudi dosti ljubčkov. . .
— Ma je tudi rodila šestnajst otrok jn ni neč govorila od aborta. Kar je ulovila je vse lepu držala. Tu so bli cesarji, dragi moj!

— Eh, kej tolko hvaleš. Meni so pej prauli, kaku je blo u prvi vojski. Je blo dosti od njej, ke so se bali jet na fronto jn so se zmišlaval vseh sort bolezni: revmatizem, jetko, mrzelco, čir na želodci; ani so si odsekali prste na roki. . . In znaš kaku so jeh zdrauli? Vsem so dajali samo aspirin. Za jetko — aspirin, za kolero — aspirin, za drisko — aspirin, za vse samo aspirin. In če tu ni pomagalo pej še klistir. In so hitro vsi ozdrauli jn taku tekli na fronto, de se je kar kadilo za njimi.

— Kej tisto govoriš! Ma so bli vselih kontenti jn še zdej jem je žou, de niso bol branli cesarja. Kar se tiče medicin, pej jemamo tudi danes take, ke zmiram pomagajo. Denmo reč štrajk. Če pride povodenj nardimo štrajk. Če pride potres — štrajk. Če kašnega ubijejo — štrajk, če se podraži letrika al mesu — štrajk, če nardijo u Južni Ameriki kašen golpe spet štrajk. Za vse jn za vsako figo — štrajk.

— E, ma za poljske delouce tam u Gdanski pej ni blo štrajka!

— Kej bo za Poljake štrajk, ke so taku po-božni!

— Ja tisto je pej res. Tudi za Afganistance ni treba štrajka, zatu ke uani jemajo drugo vero. Uani jemajo Alaha jn se nas ne tiče.

— Taku je.